

ZDZISŁAW CHOTYNIĘCKI

ORGANIZACJA STAŻU LEKTORSKIEGO W STUDIUM
PRAKTYCZNEJ NAUKI JĘZYKÓW OBCYCH

Sprawa, o której pragnę mówić jest niezmiernie ważna ze względu na ogromne zapotrzebowanie na lektorów języków obcych zwłaszcza w uczelniach dużych. Wagę tę zwiększa wadliwe ustawienie zagadnienia, tak od strony przepisów jak i praktyki stosowanej w tym względzie. Dla nikogo nie jest tajemnicą, że właściwa polityka kadrowa jest jednym z podstawowych elementów osiągnięć szkoły wyższej. Problem dobrze raz ustawiony przekształca się w proces ciągły i samoistny. O właściwy dopływ kadry dydaktycznej na kierunkach specjalistycznych uczelni i jej poziom dbają kierownicy katedr, a wzrost naukowy młodego adepta nauki jest z reguły warunkowym równoległym wzrostem umiejętności dydaktycznych.

Zupełnie odmiennie rzecz ma się z przygotowaniem kadry lektorów dla szkół wyższych. Dotąd nie ma wypracowanego jednolitego systemu przygotowania wysokokwalifikowanych specjalistów z tej dziedziny. Ustawowe wymagania co do kwalifikacji lektora są bardzo wzniosłe, tym samym mało realne i dodajmy opierają się na "pasożytniczych" tendencjach czerpania kadry lektorskiej spośród nauczycieli szkół

średnich. Mówi się w nich, że lektor powinien posiadać co najmniej stopień magistra, wybitną znajomość języka, którego ma nauczać i odpowiednią praktykę (przyjmuje się pięcioletni staż w szkole średniej). Tymczasem praktyka udowodniła, że lektora o tak wysokich kwalifikacjach trzeba wychować w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych. Trudno sądzić by osoby z doktoratami i wybitną znajomością języka stanowiły widoczny procent w szkolnictwie średnim, gdy ich brak w katedrach neofilologicznych, a ogoławanie szkolnictwa średniego z lepszych nauczycieli języków obcych wychowanych przez te szkoły nie leży w interesie społecznym i trudno się dziwić, że szkoła protestuje tym mocniej im lepszy jest nauczyciel w czym zasługa szkoły może być znaczna. Dodajmy, że praktyka i szlif metodyczny nabyty w szkole średniej nie stanowi wystarczających kwalifikacji do szkoły wyższej, gdzie jest inna organizacja procesu dydaktycznego, inny wiek uczącego się i zakres języka z ukierunkowaniem zawodowym itp. Wszystko to wymaga wysiłku do ponownego wciągnięcia się do w pracy w nowym miejscu. Tragedią osobistą niejednego będzie nie podołanie nowym wymaganiom.

W niektórych uczelniach przyjmuje się na lektorów (wbrew istniejącym przepisom) surowych absolwentów kierunków neofilologicznych. Czasem jest to szczęśliwsze niż angażowanie na zasadach przepisowych.

Wydaje się, że rozsądnym wyjściem z sytuacji byłoby uznanie za najwłaściwsze angażowanie lektorów poprzez zorganizowany staż lektorski, przynajmniej w większych uczelniach.

Przy tym nie byłoby źle, gdyby Studia Praktycznej Nauki Języków Obcych nie posiadające odpowiednich warunków kierowały swoich stażystów do innych szkół wyższych.

Chciałbym się zastrzec, że nie jestem przeciwnikiem angażowania na lektorów nauczycieli szkół średnich, lecz należałoby nie stosować tej formy jako jedynie słusznej (gdyż takie głosy się słyszy), a i tym razem dobrze byłoby poprzedzać wybór przez wcześniejszy angaż jako lektora dochodzącego na godziny zlecane.

Dobrze zorganizowany staż lektorski powinien trwać 2 lata ze względu na swą specyfikę. Niestety na obecnym etapie za osiągnięcie należy uznać dobrze zorganizowany roczny staż, który w niektórych uczelniach jest już stosowany. Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Politechniki Śląskiej od kilku lat kształci kadrę lektorów poprzez staż. Dotychczas zatrudniono 8 lektorów po odbyciu stażu i formy kształcenia ich systematycznie udoskonalamy.

W tym miejscu nie od rzeczy będzie przestrzec tych, którzy chcieliby całkowicie wzorować się na zasadach stażu asystenckiego należy sobie powiedzieć, że pełna analogia nie jest wskazana ze względu na różne cele, którym oba te staże służą. Bez wdawania się w szczegółową analizę musimy sobie zdawać sprawę z tego, że staż lektorski jest ciężką szkołą, w której stażysta musi zdobyć umiejętności do samodzielnej pracy dydaktycznej w szkole wyższej z dużym obciążeniem rocznym, musi uzupełnić bardzo znacznie wiadomości rzeczowe i nabrać szlif metodycznego, gdyż po tym okresie będzie w zasadzie pozostawiony samemu sobie.

Z tych względów staż lektorski nie może być traktowany "ulgowo" ani jednostronnie jako forma rozwijania zamiłowań naukowych absolwenta. Postulowany tu staż jest trudniejszy, ale dodajemy efekty jego i słuszość sprawdzone w praktyce.

Przed przyjęciem na staż przyszłego kandydata na lektora kierownik Studium powinien przeprowadzić z nim wyczerpującą rozmowę, zapoznać z ciężkimi warunkami stażu równocześnie udostępniając do głębszej analizy w domu instrukcję stażu i całą dokumentację stażową, jej prowadzenie. (Sposób protokołowania lektoratów hospitowanych przez niego, protokołowanie innych prac wykonanych przez stażystę, konspektowanie lektury, pisanie konspektów lekcyjnych, wskazane jest przybliżone podanie lektury do przerobienia, przykładowy tygodniowy plan pracy i określenie warunków pozytywnej oceny stażu).

Trzeba zaznaczyć, że obawy wyrażone przez niektórych pracowników naukowych kierunków technicznych co do małej "atrakcyjności" tak zorganizowanego stażu są płonne. Dla absolwenta - humanisty stypendium stażowe jest minimalnie niższe od pensji początkującego nauczyciela, gdzie obowiązki i obciążenia są równie poważne jak na stażu. Za to perspektywa otrzymania etatu lektora już po roku stanowi niecodzienną gratkę w porównaniu z nauczycielem szkoły średniej.

INSTRUKCJA STAŻU LEKTORSKIEGO
W STUDIUM PRAKTYCZNEJ NAUKI JĘZYKÓW OBCYCH
POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ

(dla opiekuna stażu i stażysty)

Kierunek pracy stażysty ustala Kierownik Studium PNJO. Na jego polecenie Kierownik zespołu językowego wraz z wyznaczonym przez Kierownika Studium lektorem-opiekunem danego stażysty układa szczegółowy plan stażu. Plan zatwierdza Kierownik Studium.

W semestrze zimowym stażysta:

1. Hospituje lektoraty prowadzone przez doświadczonych pedagogów, w ilości i kolejności ujętej w planie. szczegółowym.
2. Hospitowane lektoraty protokołuje w specjalnym zeszycie według załączonych wytycznych.
3. Zapoznaje się z całokształtem pracy lektora wyższej uczelni (dyżury, repetytoria, przygotowanie nagrań, obsługa różnej aparatury i wykorzystywanie technicznych pomocy naukowych). Z tego zakresu zostanie przeprowadzone kolokwium w terminie wyznaczonym przez Kierownika Studium.
4. Prowadzi jeden raz w tygodniu lektorat w grupie wyznaczonej przez bezpośredniego opiekuna stażysty (lektorat może być wyznaczony w grupie innego lektora, nie będącego opiekunem stażu). Temat zajęć musi być podany tydzień wcześniej, a stażysta musi się przygotować do prowadzenia lekcji bardzo starannie. Wykluczone jest dopuszczenie stażysty do zajęć bez uprzedniego przygotowania

przez niego konspektu lekcyjnego. Konspekt planowanego lektoratu musi być przekonsultowany z lektorem uczącym w danej grupie lub opiekunem stażu, nie później jednak, jak na 2 dni przed zajęciami. Chodzi tu o możliwość wniesienia ewentualnych poprawek przed zatwierdzeniem konspektu. Zatwierdzenie konspektu nie może być późniejsze jak jeden dzień przed planowaną lekcją.

5. Stażysta w czasie stażu obowiązany jest przygotować przynajmniej jeden lektorat w Laboratorium Językowym.

6. Stażysta pogłębia swoją wiedzę językową i metodyczną przez czytanie odpowiedniej literatury fachowej i przygotowywanie referatów z tej dziedziny na zebrania lektorów.

7. Stażysta bardzo starannie prowadzi dokumentację swego stażu według wskazanych wzorów.

8. Stażysta ma prawo uczęszczania na inne lektoraty według swych zainteresowań.

W semestrze letnim:

1. Nadal hospituje lektoraty na zasadach i w ilości wyznaczonej planem, jak w semestrze zimowym, z możliwością odwiedzania szerszego grona lektorów.

2. Prowadzi dokumentację swego stażu jw.

3. Sam, ale w obecności opiekuna stażu prowadzi jedną grupę studencką przez cały semestr.

4. Nadal pogłębia swoją wiedzę fachową.

5. Inne obowiązki i prawa - jak w semestrze zimowym.

Uwagi organizacyjne

1. Dziennik stażu należy przy końcu semestru przedłożyć Kierownikowi Studium.

2. Na zakończenie stażu zostanie przeprowadzone kolokwium komisyjne z zakresu zagadnień organizacyjnych i wiadomości zdobytych w czasie stażu.

3. W sprawach nieuregulowanych niniejszą instrukcją należy zwracać się do bezpośredniego opiekuna stażysty, Kierownika zespołu językowego lub Kierownika Studium.

DOKUMENTACJA STAŻU

A. DZIENNIKI ZAJĘĆ STAŻYSTY

(Stażysta winien zaopatrzyć się w 2 zeszyty 100 kartkowe formatu A4).

Zeszyt I podzielić na 2 równe części,

Część I - protokołowanie lektoratów hospitowanych przez stażystę. (Załącznik A wytyczne do protokołowania).

Część II - odnotowanie innych prac związanych z funkcją współczesnego lektora, jak: praca w Laboratorium Językowym, zapoznanie się z Biblioteką Studium PNJO, obsługiwanie różnej aparatury (pomocy technicznych: magnetofonu, adaptera, telewizora itp.)^{x)}.

^{x)}Notować krótko rodzaj wykonywanej pracy, data czy praca wykonana samodzielnie, czy pod opieką.

B. KONSPEKTY LEKCYJNE

Zeszyt II - konspekty do lektoratów samodzielnych
 (ok. 30 lektoratów w roku)
 (Załącznik B-wytyczne do konspektu)

C. ZESZYT LEKTUR

Zeszyt normalnego formatu przeznaczony na bibliografię
 i konspektowanie lektury
 (załącznik C przykładowy wykaz lektury)

ZAŁĄCZNIK A

Wytyczne do protokołowania hospitowanych lektoratów.

STUDIUM PRAKTYCZNEJ NAUKI
 JĘZYKÓW OBCYCH
 Politechniki Śląskiej

.....
 (data)

.....
 (Nazwisko lektora)
 prowadz. zajęcia

P R O T O K Ó Ł Nr

z hospitacji lektoratu języka

na roku studiów Wydz. w semestrze
 nauczania języka.

1. Obecnych:
2. Podręcznik:
3. Stan posiadania podręczników:
4. Materiały uzupełniające:
5. Stosowane pomoce naukowe:
6. Założenia metodyczne:
7. Temat lektoratu:
8. Przebieg lektoratu:

9. Uwagi o lektoracie:

- a) zaangażowanie, aktywność i samodzielność studentów,
- b) postawa lektora (sprężystość i metody),
- c) czy przebieg lektoratu odpowiadał założeniom,
- d) wyniki, wrażenia, ocena lektoratu (zalety i wady).

ZAŁĄCZNIK B

.....
(data)

Wytyczne do konspektu lekcyjnego

Wydział:

Semestr nauki języka:

Podręcznik:

Materiały uzupełniające:

Pomoce naukowe:

Temat lekcji poprzedniej:

Temat lekcji bieżącej:

Cel lektoratu: bliższy -

dalszy -

Ogniwa metodyczne z rozbiem na czas.

Planowany przebieg lektoratu z uwzględnieniem elementów wychowawczych.

Co i jak będzie zanotowane na tablicy.

Konspekty zatwierdził:

Lektorat omówił:

Ocenił:

PRZYKŁADOWY ZESTAW LEKTURY DLA STAŻYSTY

Zestaw składa się z trzech części: A lektura obowiązkowa z której powinien przerobić 4-5 pozycji wg wskazań swego opiekuna lub Kierownika Studium.

Zestaw B - lektura nadobowiązkowa 2-3 pozycji

Zestaw C - obejmuje czasopisma metodyczne krajowe i zagraniczne.

W tym ostatnim zwracamy uwagę tylko na niektóre tytuły czasopism, resztę musi wyszukać stażysta sam. Nie możemy mu dać wszystko do ręki, natomiast narzucamy lub proponujemy do wyboru tematykę do opracowania bibliografii z krótkimi informacjami o zawartości artykułów.

Zestaw A^{x)}

1. L. ZABROCKI - Językoznawcze podstawy nauczania języków obcych.
2. J. RUSIECKI - O nauczaniu języków obcych.
3. NIKIEL - Metodyka nauczania języka niemieckiego.
4. E. SZUBIN - Podstawowe zasady metodyki nauczania języków obcych.
5. Cz. KUPISIEWICZ - Nauczanie programowe.
6. J. BRZEZIŃSKI - Laboratorium językowe w nauczaniu języków obcych.
7. E. FLEMING - Środki audiowizualne w nauczaniu.

Zestaw B^{x)}

1. F.L. BIŁOWS - Technika nauczania języków obcych.
2. T. WOŹNICKI - Magnetofon w nauczaniu języków obcych.

^{x)} Dane bibliograficzne nie precyzują wydawnictwa, edycji itp. ze względu na charakter informacyjny - przybliżony.

3. Praca zbiorowa T. NOWACKI, P. KOOWOP, W. KAZIMIERSKI, A. SUCHANEK - Podstawy nauczania programowego.
4. SMÓLSKA - Nauczanie gramatyki języka angielskiego metodą ustną.
5. W. GAŁECKI - Metodyka nauczania języka rosyjskiego.
6. BIEŁAJEW - Psychologiczne podstawy nauczania języków obcych.

Zestaw C

1. Życie szkoły wyższej.
2. Dydaktyka szkoły wyższej.
3. Glotto-dydaktyka.
4. Inne wg inwencji stażysty.

PRZYKŁADOWE ZAGADNIENIA DO BIBLIOGRAFICZNEGO OPRACOWANIA

1. Laboratoria językowe i metody pracy w nich.
2. Wykorzystanie przeźroczy w nauczaniu języków obcych.
3. Zastosowanie magnetofonu w nauczaniu języków obcych.
4. Nauczanie języków obcych metodą programowaną.
5. Rola maszyn uczących w nauczaniu języków obcych.
6. Wykorzystanie prasy.
7. Ukierunkowanie zawodowe języka.
8. Dialogi sytuacyjne itd.

PRZYKŁADOWY TYDZIEŃ PRACY STAŻYSTY

1. Hospitacje lektorów (6 lektoratów tj. 12 godzin tygodniowo). W tym powinno być przynajmniej 2 lektoraty hospitowane stale u swego opiekuna (jeden I roku drugi II roku nauki języka). Pozostałe lektoraty mogą opierać się na zmienności lektorów, kierunków i semestrów.

2. Przygotowanie konspektu do zajęć na 2 godziny lektorat ok. 4 godz. = 6 godzin.

3. Prowadzenie lektoratu wg ww. konspektu.

4. Samodzielna praca stażysty w bibliotece i w domu nad przygotowaniem lektury naukowej, zbieranie fotografii, pisanie referatu itp. ok. 18 godzin tygodniowo.

Ogółem w tygodniu wymaga się od stażysty 30-36 godzin pracy. Wszelkie ulgowe traktowanie stażu stanowi jego absolutne zaprzeczenie. Po pomyślnie odbytym stażu od strony praktycznej powinno nastąpić podsumowanie całości z równoczesnym kolokwium z zagadnień teoretycznych. Młody adept lektorski nie może być zdany jedynie na swego bezpośredniego opiekuna i jego umiejętności praktyczne oraz wiedzę teoretyczną. Stażysta musi znacznie pogłębić swoje wiadomości metodyczne o wiele wykraczające poza wykłady i praktykę wyniesioną ze studiów neofilologicznych, aby punkt instrukcji dla stażysty i opiekuna mówiący o potrzebie teoretycznego doskonalenia się nie był martwą literą, musi być sprawdzony w czasie kolokwium.

Kolokwium powinno mieć charakter uroczysty z udziałem doświadczonych lektorów, kierowników zespołów językowych i bezpośredniego opiekuna stażu. Nie chodzi tu o wytworzenie atmosfery grozy, lecz o nadanie odpowiedniej rangi zawodowi lektora. Atmosfera powinna być życzliwa, ale poważna.

Trzeba pamiętać o tym, że nauczyciel szkoły średniej po dwu latach chcąc zdobyć mianowanie musi zdawać egzamin kwalifikacyjny, a tymczasem niektóre osoby uważają, że wystarczy aby przyszły lektor przez rok pokręcił się po uczelni, coś tam pohospitował nie za wiele, bo to krępuje lektora, przeprowadził kilka zajęć, lub zastąpił tego czy innego chorego i tym sposobem nabył wystarczających kwalifikacji do pracy w wyższej uczelni. Tak pojęty staż jest zbrodnią wobec szczytnego zawodu. Dlatego cały przebieg stażu i jego zakończenie musi mieć zorganizowany poważny i uroczysty charakter. Stażysta musi odczuć uwagę zagadnienia, wiedzieć że tu kształtuje się jego przygotowanie do pracy w szkole wyższej. Jeżeli stwierdzimy, że praktyczna strona stażu przebiegała pomyślnie to najlepiej kolokwium kwalifikacyjne przeprowadzić bądź w końcu czerwca przed egzaminami wstępnymi bądź we wrześniu. W tym drugim wypadku mieliśmy okazję obserwować stażystę w akcji egzaminów wstępnych przy których asystował i pomagał swemu bezpośredniemu opiekunowi. Po zdaniu kolokwium powołana przez Kierownika Studium Komisja drogą głosowania orzeka o przydatności w zawodzie lektora. Przy ocenie przydat-

ności bierzemy pod uwagę wszystkie elementy składowe stażu, a nie samo kolokwium końcowe. Jest ono co prawda ukończeniem całorocznej pracy, ale nie może być jednym decydującym sprawdzianem.

Przed głosowaniem członkowie komisji muszą sobie zdać sprawę z tego, że biorą współodpowiedzialność za to, czy kandydat będzie odpowiednim lektorem czy nie. Przewodniczący komisji odczytuje opinię wystawioną przez opiekuna stażu.

Opinia powinna uwzględniać następujące dane:

- a) przygotowanie językowe,
- b) przygotowanie metodyczne,
- c) dyscyplina,
- d) umiejętność wykorzystania w praktyce posiadanej wiedzy,
- e) aktywność społeczna stażysty,
- f) postawa ideowo-moralna,
- g) umiejętność posługiwania się technicznymi środkami nauczania języków obcych.

Ze szczególnym uwzględnieniem pracy w laboratorium językowym (w uczelni, gdzie brak laboratorium ten punkt należy opuścić). Następnie wypowiadają się członkowie komisji o przydatności kandydata na podstawie obserwacji i w świetle zdawanego kolokwium.

Po podsumowaniu wyników w całości i przegłosowaniu wzywamy kandydata i oznajmiamy decyzję. Odpis protokołu i opinię o stażu należy przesłać do Działu Kadr celem załączenia do akt osobowych.

Następnym ważnym uroczystym momentem dla nowego lektora powinno być uroczyste ślubowanie najlepiej na zebraniu ogólnym na początku roku akademickiego. Ten uroczysty moment na pewno głęboko zapadnie w pamięci lektora zdobywającego ostrogę i zmobilizuje do sumiennego wykonywania swoich obowiązków. Akt ślubowania również przesyłamy do Kadr. W naszym Studium wykorzystaliśmy rotę ślubowania przyjętą w Szkolnictwie Średnim (niżej w załączeniu) jest ona tak sformułowana, że nie traci nic ze swej aktualności w szkole wyższej.

P R O T O K Ó Ł

dopełniania aktu ślubowania służbowego

W dniu w lokalu
(nazwa urzędu i adres)

..... Ob.
(imię i nazwisko składającego)

..... złożyła ślubowanie według
(stanowisko służbowe)

następującej rotę:

"Ślubuję uroczyście na powierzonym mi stanowisku urzędowym, szczególnie w zakresie wychowania i nauczania powierzonej mi młodzieży, przyczynić się ze wszystkich sił do ugruntowania wolności, niepodległości i potęgi Rzeczypospolitej, której wierności zawsze dochowam; umacniać w mło-

dzieży poszanowanie prawa i wierności dla Ludowego Państwa Polskiego; obowiązki mojego urzędu wypełniać gorliwie i sumiennie, ściśle przestrzegać obowiązujących przepisów i stosować się do zarządzeń władz szkolnych; dochować tajemnicy służbowej, a w postępowaniu kierować się zasadami godności, uczciwości i sprawiedliwości społecznej".

Ślubowanie odebrał Ob.
(imię i nazwisko)

w obecności asystenta Ob.
(imię i nazwisko)

.....
(stanowisko służbowe)

.....
(podpis odbierającego
ślubowanie)

.....
(podpis składającego
ślubowanie)

UWAGI KOŃCOWE

Dla Kierownika Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych z punktu widzenia organizacyjnego staż jest bardzo uciążliwą formą przygotowania nowej kadry lektorów, dlatego należałoby postawić postulat wynagradzania opiekuna stażu za dodatkowy trud związany z odpowiednim przygotowaniem i kontrolą stażysty (wzorem wynagrodzenia opiekunów praktyk nauczycielskich). Trzeba pamiętać, że choć staż lektorski jest organizowany podobnie jak staż asystencki

Jego podstawy różnią się. Opiekunem stażysty - przyszłego asystenta jest zazwyczaj samodzielny pracownik naukowy, który posiada niski wymiar zajęć dydaktycznych ze względu na prowadzoną pracę naukową, a przygotowanie pomocniczych pracowników naukowych wchodzi w zakres jego zasadniczych obowiązków.

Lektor, opiekun stażysty bez względu na zajmowane stanowisko jest maksymalnie obciążony zajęciami dydaktycznymi (540 godzin rocznie), a przygotowanie kadry naukowo-dydaktycznej nie należy do jego podstawowych obowiązków i jego dodatkowe poważne obciążenie powinno być dodatkowo płatne.

Bez względu na to czy powyższy postulat będzie kiedyś spełniony czy nie, większe uczelnie powinny już dzisiaj zabiegać nie tylko o samo organizowanie stażu lektorskiego, ale powinni dodatkowo zabiegać o możliwość fundowania stypendiów dla zdolniejszych studentów na wyższych latach neofilologii, aby zapewnić sobie dopływ nowej możliwie najbardziej odpowiedniej, a nie przypadkowej kadry lektorów.

LITERATURA

- [1] KRZECZEWSKA Irena - Wytyczne do pracy Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych.